

تأثیر سیاست‌های آموزش عالی بر شاخص‌های توسعه سیاسی در ایران

مسعود شفیعی چافی^۱ - رضا مهدی^۲

چکیده

زمینه و هدف: توسعه سیاسی به تعبیری نهادینه شدن سیاست است. در این توسعه، قانون معیار و مالک اصلی برای هر گونه تفوق افراد بر یکدیگر شمرده و حکومت حق عمومی مردم تلقی می‌شود. توسعه سیاسی موجب تنوع ساختاری، تخصصی شدن و عرفی شدن یک جامعه می‌شود. هدف این مقاله^۳ ارائه مدلی برای بررسی تأثیر سیاست‌های آموزش عالی بر شاخص‌های توسعه سیاسی در ایران است.

روش: اجرای پژوهش حاضر توصیفی (غیر آزمایشی) و طرح پژوهشی همبستگی از نوع معادلات ساختاری به روش کمترین مجذورات جزئی است که در آن، روابط بین متغیرها در قالب الگوی علی مورد بررسی قرار می‌گیرد. جامعه آماری پژوهش شامل مدیران و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی واقع در شهر تهران به تعداد آن‌ها ۱۰۲۹ نفر می‌باشند. براساس فرمول کوکران تعداد ۲۸۰ نفر از مدیران و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی شهر تهران به عنوان نمونه آماری تحقیق انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق‌ساخته به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شده است.

یافته‌ها: بررسی داده‌ها نشان داد که؛ که بین‌المللی شدن آموزش بر توسعه سیاسی ایران تأثیری معنی‌دار دارد. همچنین تأثیر تجاری‌سازی ایده‌های دانشگاهی بر توسعه سیاسی ایران در سطح (۰/۰۱) معنی‌دار است. همچنین ارتباط با صنایع و نهادهای مالی، اهداف و رسالت دانشگاه در راستای توسعه، توسعه اجتماعی دانشگاه و ساختار منعطف سازمانی بر توسعه سیاسی ایران تأثیر معنی‌داری دارد. در کل سیاست‌های آموزش عالی میزان ۰/۸۱ از تغییرات توسعه سیاسی ایران را پیش‌بینی می‌کند

نتیجه‌گیری: نتایج تحقیق نشان داد که؛ توسعه سیاسی یکی از شاخه‌های توسعه است با هدف رسیدن به پیشرفت، صنعتی شدن، رفع فقر، رفع وابستگی، ایجاد تحولات ساختاری و اصطلاحات در تمام بخش‌های جامعه و گذار از حالت نامطلوب زندگی گذشته به شرایط بهتر. میزان پیشرفت و تحقق توسعه سیاسی در هر نظام، بر اساس سنجش میزان تحقق اهداف آن امکان‌پذیر است.

واژگان کلیدی: نظام آموزش عالی، سیاست‌های آموزش عالی، توسعه سیاسی، آثار آموزش عالی

^۱ دانشجوی دکتری علوم سیاسی-اندیشه سیاسی، مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

^۲ عضو هیئت علمی، مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (نویسنده مسئول)

^۳ این مقاله مستخرج رساله با عنوان ارزیابی تطبیقی تأثیر آموزش عالی بر توسعه سیاسی در ایران و ترکیه است.

مقدمه

حذف دخالت سیاست در بوروکراسی و استقلال آن از حوزه سیاسی تا حد قابل ملاحظه‌ای خواهد شد (الهامی و جباری ثانی، ۲۰۲۲).

از عواملی که بر توسعه سیاسی کشورها تأثیر می‌گذارد، سیاست‌های آموزش عالی است. دانشگاه و آموزش عالی، جهانی فشرده با تنوع نژادی و زبانی و ملیتی برای تعاملات بین‌المللی شده‌است. تعاملاتی که دید و شناخت محدود گذشته انسان‌ها را با چشم اندازه‌های گسترده و دانش بنیان بدل ساخته است (رشیدی و همکاران، ۱۳۹۷). با مطرح شدن عنصر دانش و دانایی به‌عنوان اصلی‌ترین منبع و سرمایه دانشگاه‌ها، دریچه‌ای نو در اداره امور و مدیریت سازمان‌ها گشوده شده است. امروزه آنلاین بودن دانشگاه‌ها به‌عنوان یک موضوع مهم و حیاتی در دانشگاه‌ها مطرح شده است (Memon & Rathore, 2018). دانشگاه‌ها بر این باورند که با به کارگیری سیستم‌های فناوری‌های آنلاین می‌توانند به برتری بلند مدت خود در عرصه‌های علمی و دانشی ادامه دهند. در چنین دوره‌ای خلق جریان دانش تکیه‌گاه اصلی شده است و به جرات می‌توان گفت امروزه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی‌ای می‌توانند در دنیای پر رقابت ادامه حیات بدهند که توانایی مقابله و انطباق با تغییرات ایجاد شده را داشته باشند و دائماً افکار و اندیشه‌های جدید را در سازمان کاربردی سازند. دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی با خلق جریان یادگیری آنلاین و ایجاد و توسعه قابلیت‌های جدیدی که به آن‌ها اجازه دهد به عملکرد بهتری برسند در پاسخ به محیط‌های متغیر موفق‌تر خواهند بود. از آنجا که در دنیای امروز، دانشگاه یکی از نهادهای اصلی محسوب می‌شود، لذا بی‌توجهی به دانشگاه و رسالت‌های آن می‌تواند تبعات زیانباری برای جامعه داشته باشد. جوامع نوین انباشته از مسائل و مشکلات پیچیده‌ای است که

صاحب‌نظران معتقدند که علت توسعه نیافتگی بعضی از کشورها با وجود امکانات مادی مناسب برای توسعه را باید در توسعه نیافتگی سیاسی آن‌ها و عدم ایجاد شرایط مناسب برای مشارکت مردم و وجود استبداد سیاسی فراگیر و عدم حاکمیت قانون، جستجو کرد (Harasim, 2018, Ruedas et al, 2019, Oztel, 2020). یکی از جنبه‌های مشترک بین کشورهای جهان سوم، که توسعه سیاسی در آن‌ها از اهمیت به‌سزایی برخوردار است، خصوصیات نظام اداری حاکم بر این جوامع و مشکلات ناشی از آنهاست. خصوصیات مذکور به گونه‌ای مشابه‌اند که این کشورها را به نحو بارزی از دیگر کشورها متمایز می‌سازد (Shatzer, 2021).

توسعه سیاسی موجب تنوع ساختاری، تخصصی شدن و عرفی شدن یک جامعه و موجب عدم تمرکز سیاسی اداری می‌گردد. پیچیدگی و تخصصی شدن یک سیستم، باعث مکانیکی شدن آن شده و در نتیجه، افراد مانند پیچ و مهره، هریک باید جایگاه خاصی داشته باشند. پست‌ها و مناصب باید براساس لیاقت واگذار شود و نه براساس وابستگی. در این حالت به علت پیچیدگی و تخصصی شدن، هر فردی نمی‌تواند بدون تخصص در جایگاه خاصی قرار بگیرد و از طرفی این خود عاملی برای حذف سیاست‌زدگی بوروکراتیک می‌شود و عدم جدایی بین سیاست و دستگاه دیوانی و بوروکراسی و ساختار سیاسی از طرف دیگر، باعث سیاست‌زدگی بوروکراسی می‌شود، که باعث می‌شود حاکمان به انتخاب مدیران سرسپرده و چاکرمنش دست می‌زنند تا بدین وسیله اطلاعات لازم بدون هیچ مشکلی در دسترس آن‌ها باشد اما توسعه سیاسی باعث می‌شود که تنوع کانال‌های اطلاعاتی و ارتباطی و حتی حجم اطلاعات حاکمان افزایش یابد که در این صورت لزومی به مراجعه مستقیم به مدیران وجود نداشته و نهایتاً این نکته باعث

دیگری از جمله محیط اطراف، استانداردهای صنعت و تقاضا، هنجارهای آموزشی و رشد رقابتی دانشگاه‌ها را نیز متأثر می‌کند. اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش عبارت‌اند از:

- در سند چشم انداز کشور در افق سال ۱۴۰۴، که از ابلاغ آن از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی نزدیک به بیست سال می‌گذرد، تصویر و جایگاه مطلوب علمی کشور در سطح کلان ترسیم شده است. یکی از مهم‌ترین ابعاد این سند، جایگاه اول علمی جمهوری اسلامی ایران در منطقه است، که این مهم بدون توجه به حرکت به سوی دانشگاه‌های نسل سوم و چهارم امکان‌پذیر نیست؛

- دانشگاه‌ها مرکز تعالی در تحقیق و پژوهش هستند، بنابراین نقش مهمی در توسعه دانش ایفا می‌کنند. دانشگاه‌ها، تولیدکننده دانش، مرکز نوآوری و تحقیق و ارائه خدمات اجتماعی هستند. افراد جامعه بدون احراز مهارت‌هایی که در آموزش عالی ارائه می‌گردد، قادر به بهبود زندگی خود و دیگران نخواهند بود. دانشگاه‌ها به لحاظ سنتی، دو نقش عمده را ایفا می‌کنند: خلق دانش و توزیع دانش. پژوهش به‌عنوان وسیله اصلی برای تولید دانش و تدریس به‌عنوان وسیله اصلی برای انتقال و توزیع دانش به شمار می‌روند.

- دانشگاه‌ها را می‌توان به‌عنوان الگوهای اصلی سازمان‌های دانش بر شمرده، انتظار می‌رود که جوامع دانشگاهی روش‌های مبتنی بر تجاری‌سازی را به‌گونه‌ای به‌کاربندند که به تولید، اشتراک، سازمان‌دهی و استفاده مؤثرتر از منابع اطلاعاتی؛ دانش و سرمایه‌های فکری بیانجامد.

- مهم‌ترین ضرورت تحقیق دعوت مدیران دانشگاه به ژرف اندیشی در مسأله حرکت به سوی نسل سوم و چهارم است، تا بودجه‌بندی‌های مناسب در این زمینه را لحاظ کنند و اهداف مشخص و کاربردی را در این زمینه وضع نمایند.

دانشگاه‌ها می‌توانند در رفع و پیشگیری آن می‌زنان قابل توجه‌ای مؤثر باشند (Palme, 2012).

امروزه نقش جدید دانشگاه‌ها، که نیاز به توجه مسئولین آموزش عالی کشور می‌باشد، مسأله تجاری‌سازی فناوری‌های نرم (تجاری‌سازی علوم انسانی) علاوه بر فناوری سخت (تجاری‌سازی علوم مهندسی) می‌باشد؛ لذا به منظور حمایت از رشته‌های علوم انسانی و ایجاد دانشگاه تمدن ساز و هویت آفرین؛ باید به جای دانشگاه‌های نسل سوم، از دانشگاه‌های نسل سوم و چهارم یاد کرد؛ که این دانشگاه‌ها علاوه بر آموزش، پژوهش و کارآفرینی؛ به مسأله فناوری‌های نرم که مبتنی بر علوم انسانی هستند، توجه ویژه دارند. دانشگاه‌های نسل سوم و چهارم، تکمیل‌کننده دو نسل قبلی خود هستند، به عبارتی این دانشگاه‌ها علاوه بر کارکردهای دو نسل قبلی خود؛ برای علوم انسانی و تجاری‌سازی تحقیقات علوم انسانی ارزش قائل هستند و به عنوان یک مأموریت جدید به آن نگاه می‌کنند (Harasim, 2018) بر اساس آمارهای موجود وضعیت تولید و خلق در دانشگاه‌های کشور در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. رتبه علمی ایران در شاخص‌های بین‌المللی و رتبه‌بندی جهانی درخور توجه نبوده است برای مثال کشور ایران در ساخت و کاربرد فناوری از جمله شاخص‌های خلق دانش رتبه ۱۰۱ را احراز کرده است. مقایسه آمار با سایر کشورها نیز نشان می‌دهد علی‌رغم رشد تولیدات علمی در سال ۲۰۱۳ هنوز ایران با کشورهای رقیب فاصله دارد و این شکاف در حوزه علوم اجتماعی و انسانی عمیق‌تر است و در سال در سال ۲۰۱۴ در رتبه ۱۶ تولید علم جهان جای گرفت (عالی پور و عنایتی، ۱۳۹۶).

امروزه سیاست‌های آموزش عالی رقابتی شده است. نتایج و چالش‌های محیط‌های آکادمیک، نه تنها افراد را در برخورد با مؤسسات آموزشی تحت تأثیر قرار می‌دهد (Wu & Su, 2018)، بلکه بخش‌های

سرمایه انسانی برای رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی واقعیتهای انکارناپذیر و به همین دلیل در برنامه‌های مختلف توسعه کشور، امر گسترش آموزش عالی به منظور برطرف کردن نیازمندی‌های کشور به طور ویژه مورد توجه قرار گرفته است، اما با توجه به عدم مطالعه بر روی قابلیت‌های کشور و نیازسنجی دقیق، میان عرضه نیروی انسانی تحصیل کرده در رشته‌های گوناگون با تقاضای مربوط به آن‌ها شکاف قابل توجهی به وجود آمده و موضوع بیکاری فارغ التحصیلان آموزش عالی را سبب گردیده است. بی‌شک، تحقق این اهداف نیازمند ترسیم نقشه راهی است که در آن نحوه طی مسیر، منابع و امکانات لازم، تقسیم کار در سطح ملی و الزامات طی این مسیر، به طور شفاف و دقیق مشخص شده باشد. پرسش اصلی در این تحقیق این است آیا سیاست‌های آموزش عالی بر شاخص‌های توسعه سیاسی در ایران تأثیر دارد؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

با مروری بر متون و نظریات توسعه، این نکته به خوبی آشکار می‌گردد که جز در موارد نادر و استثنایی، واژه‌های مشارکت، دموکراسی... از مفاهیم اصلی توسعه به شمار می‌رود. برپایه‌ی برخی از این نظریات توسعه‌ی سیاسی اساساً در سه مفهوم خلاصه می‌شود: الف) وجود رقابت نهادینه شده: به معنای فراهم بودن زمینه‌های تعامل و تقابل افکار، اندیشه‌ها و عملکردهای افراد، گروه‌ها و حتی ایدئولوژی‌های گوناگون، برای این کار باید ساختار حقوقی رقابت نهادینه باشد و اجازه‌ی رقابت سیاسی را بدهد، بطوری که رقابت‌کنندگان با تکیه بر قواعد رقابت سیاسی و اعتماد به نهادهای حل منازعه بتوانند وارد رقابت سیاسی شوند.

ب) تحقق مشارکت: به معنای جواز دخالت افراد و گروه‌های اجتماعی در تصمیم‌گیری‌های سیاسی

در چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق «۱۴۰۴» ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و دارای تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل. در این افق چشم انداز، جامعه ایرانی برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی قلمداد شده و دارای جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی است و با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقاء نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل هدف آن است. توسعه علمی در کشور مدنظر قرار دادن و تعامل با عوامل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، عوامل زیستمحیطی، عوامل فناورانه و ارزش‌ها را خواهان است و لزوم توجه به در سیاستگذاری‌های کلان کشور یکی از ضروریات است.

اصلی‌ترین عامل تعیین‌کننده پیشرفت و توسعه جامعه در شرایط متحول کنونی جهان، میزان برخورداری از نیروی انسانی کارا و خالق است که این خود به میزان برخورداری جوامع، از دانش، آموزش و پژوهش بستگی دارد. برتری یک کشور بیش از آن که به منابع طبیعی یا ظرفیت‌های موجود صنعتی متکی باشد، به میزان بهره‌مندی آن کشور از علوم و فنون که حاصل توسعه علمی است و نیز به پویایی نظام آموزش عالی آن کشور وابسته است.

آموزش عالی براساس شناخت جدیدکه ناشی از تعاملات فشرده انسان است به موضوعات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شکل نوینی می‌بخشد. در حوزه سیاسی و روابط بین‌الملل، کنشگران سیاسی با شناخت جدید از یکدیگر به کنشهای جدیدی دست می‌زنند. دولتها با آگاهی از این تکوین شناخت ناشی از تعاملات فشرده که آموزش عالی نقش مهمی را در آن ایفا می‌کند، دست به نوعی از دیپلماسی می‌زنند. نقش

نادیده می‌انگارند، در عمل به گونه‌ای ناموفق از کار درمی‌آیند. در این میان، در برخی از تئوری‌های توسعه، مشارکت گسترده و همگانی مورد پذیرش قرار نگرفته و در مقابل، بر نقش اساسی مشارکت نخبگان تأکید شده است. در این زمینه به عنوان مثال می‌توان به دیدگاه‌های مارکسیستی و به خصوص به نظر لنین مبنی بر لزوم تشکیل و پیشتازی یک حزب متشکل از روشنفکران و «انقلابیون حرفه‌ای» در جامعه، اشاره کرد. از سوی دیگر، گروه قابل توجهی از نظریات مربوط به توسعه، توسعه‌ی سیاسی را با دموکراسی از نوع غربی مترادف می‌دانند. از مهمترین نظریه‌پردازان این مبحث می‌توان از کارل فریدریک، لوسین پای، سیمور لیپست و آرتور اسمیت یاد کرد. اینان در مجموع به پارلماناریسم، انتخابات، کثرت‌گرایی، نظام‌های سیاسی چند حزبی و نظام سیاسی رقابتی، اقتدار قانونی نظام‌یافته، آزادی مطبوعات، توسعه‌ی اقتصادی و مشروعیت سیاسی به عنوان شاخص‌های اصلی توسعه‌ی سیاسی اشاره کرده‌اند. البته باید این نکته را خاطر نشان ساخت که امروزه مسلم گردیده است که جوامع جهان سوم نمی‌توانند چشم بسته و کورکورانه تجارب تاریخی کشورهای توسعه یافته را در زمینه دستیابی به توسعه‌ی پایدار به کار گیرند و دنبال کنند. نظریات و تحلیل‌های ارائه شده در خصوص توسعه در این جوامع براساس فرهنگ‌ها، بینش‌ها و نیازهای جوامع غربی و با زبان و تعبیر آن‌ها تدوین گردیده در نهایت نماینده‌ی همان نظریه‌های توجیه‌کننده‌ی گسترش سرمایه‌داری معاصر است و عملاً به تضادهایی منجر می‌شود که از یک سو در پایبندی به توسعه‌ی مبتنی بر سرمایه‌داری و از سوی دیگر در تعهد به ایجاد تغییرات دموکراتیک و گسترش برابری و عدالت اجتماعی ریشه دارد (آتشبهار و همکاران، ۲۰۲۱).

یکی دیگر از مباحثی که در خصوص توسعه‌ی سیاسی مطرح می‌شود، موضع دولت در روند توسعه‌ی

و امکان تأثیرگذاری آن‌ها بر نظام سیاسی و سیاست‌گذاری‌های آن.

ج) امکان تحرک اجتماعی: تحرک اجتماعی در واقع محصول رقابت نهادینه و مشارکت، در جامعه‌ی توسعه یافته از نظر سیاسی است. تحرک اجتماعی اگرچه سرانجام باعث ایجاد روند «گردش نخبگان» می‌گردد، اما اساساً به معنای امکان دستیابی افراد متعلق به لایه‌ها و اقشار اجتماعی پایین به مراتب بالاتر سیاسی و اجتماعی براساس شایستگی‌ها و کفایت‌های خود آنان (شایسته‌سالاری در مقابل ارادت‌سالاری) می‌باشد (اله‌امی و جباری ثانی، ۲۰۲۲).

به هر حال اکثر نظریه‌پردازان توسعه‌ی سیاسی متفق‌القولند که عنصر مشارکت یکی از شاخص‌های مهم توسعه‌ی سیاسی به شمار می‌رود. اگرچه مبحث مشارکت دامنه‌ی وسیعی دارد و در این نوشتار مجال پرداختن به ماهیت، درجات، ویژگی‌ها و عناصر مشارکت سیاسی وجود ندارد، اما بطور خلاصه می‌توان گفت که در همه‌ی تعاریف ارائه شده از مشارکت، سه عنصر آزادی (برخورداری از آزادی ابتکار عمل و انتخاب داوطلبانه و ارادی)، آگاهی (توانایی شناخت و تصمیم‌گیری در بین گزینه‌های مختلف) و برابری (برخورداری از حقوق، امتیازات، و فرصت‌های مساوی) قابل تشخیص است. در مجموع، مسلم است که همه‌ی نظریه‌های توسعه مستقیم یا غیرمستقیم نقش مشارکت در توسعه‌ی سیاسی را اساسی و غیرقابل انکار می‌دانند (Shatzer, 2021).

از دیدگاه نگرش سیستمی هم مشارکت جای مهمی در روند توسعه دارد زیرا کلیت جامعه به مثابه‌ی یک سیستم می‌تواند در نظر گرفته شود که لازمه‌ی کارایی مؤثر و مطلوب آن ارتباط ارگانیک بین اجزاء و به کارگیری توانمندی‌های همه‌ی عناصر موجود در آن خواهد بود. بدین ترتیب می‌توان به خوبی درک کرد که چرا غالب نظریات توسعه که عنصر مشارکت را

به هدف‌های رشد می‌بایستی مهمترین اولویت آن تلقی گردد.

آموزش عالی مجموعه‌ای از دوره‌های تحصیلی است که متقاضیان می‌توانند پس از پایان تعلیمات متوسطه به آن راه یابند و دانشگاه به محلی اطلاق می‌شود که براساس دید اصولی، وارده‌های آن شامل سرمایه ساختمان، تجهیزات، برنامه، امکانات، نیروی انسانی و در نهایت دانشجویست. اگرچه، سیاستگذاران و تصمیم‌گیران عرصه‌های ملی کشورهای در حال توسعه، از جمله ایران، به اهمیت و نقش آموزش عالی در شتاب بخشیدن به فرایند توسعه، اعتراف دارند، اما در عمل، به ویژه آنگاه که سخن از مشاوره دادن به دولت‌ها، بخش صنعت و حیات فکری جوامع و در نتیجه، سرمایه‌گذاری در آموزش عالی است، این باورها کمرنگ می‌شوند (جاوردانی، ۱۳۹۰). هدف‌های عمده نظام آموزش عالی در هر کشور را می‌توان در چهار محور خلاصه کرد:

۱) کمک به تحقق هدف‌های اجتماعی از طریق فراهم آوردن برابری در استفاده از فرصت‌های آموزش عالی؛

۲) برآوردن تقاضای اجتماعی برای آموزش عالی متناسب با انگیزه‌ها و انتظارات و تحصیلات افراد و تسهیل فرآیند یاگیری مستمر؛

۳) پرورش نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز توسعه کشور و کمک به حل مسائل جامعه؛

۴) پیشبرد حرفه‌های دانش و تولید دانش نو (ثابتی و همکاران، ۱۳۹۳).

دانشگاه‌ها در مراحل اولیه عمر خود برای مدتی طولانی فقط به فعالیت‌های آموزشی و بعد هم پژوهشی می‌پرداختند. بعدها با وقوع دو انقلاب علمی مهم، از توجه صرف به آموزش و پژوهش، عهده‌دار مأموریت سومی به نام نوآوری فناورانه شدند که این دانشگاه‌ها را دانشگاه نسل سوم یا کارآفرین (ارزش آفرین و ثروت آفرین) می‌نامند (Oztel, 2020). اولین

سیاسی و بخصوص در ارتباط با مسأله‌ی مشارکت سیاسی افراد و گروه‌های اجتماعی می‌باشد. این موضوع در واقع همان بحران مهمی است که به نام بحران مشارکت به عنوان مهمترین بحران حکومت در روند توسعه‌ی سیاسی مطرح می‌گردد. با افزایش تقاضاهای شهروندان در زمینه‌ی مشارکت بیشتر و گسترده‌تر در اداره‌ی جامعه و در سیاست‌گذاری‌ها، حکومت با یک بحران جدی مواجه می‌شود. در این خصوص معمولاً دیدگاهی در بین حکام وجود دارد که افزایش تعداد بازیگران سیاسی جدید را که طبیعتاً فاقد انسجام و قانون‌پذیری لازم می‌باشند، به عنوان پدیده‌ای منفی می‌نگرند زیرا اولاً امکانات بوروکراتیک و ساختارهای موجود به خاطر محدودیت‌های خود نمی‌تواند سریعاً جوابگوی تقاضاهای مذکور باشد؛

ثانیاً: مشارکت‌طلبان جدید گذشته از گرایش به خشونت و ستیزه با ظلم موجود، هنوز قواعد بازی سیاسی را به خوبی فرا نگرفته‌اند؛ ثالثاً، طبیعی است که پاسخ مثبت حکومت به گروه‌های جدید خواستار مشارکت، مستلزم توزیع مجدد قدرت و واگذاری حداقل بخشی از آن به این گروه‌هاست که مسلماً با مقاومت حکام روبرو خواهد شد. و در هر حال با گرایش گسترده‌ی نیروهای جدید به مشارکت در عرصه‌ی سیاست، بحران مشارکت ایجاد می‌شود و در اینجاست که تنها یک نظام سیاسی توسعه یافته قادر به حل بحران از طریق جذب و پاسخگویی به این تقاضاهای مبتنی بر مشارکت خواهد بود؛ زیرا در چنین نظامی تمهیدات و پیش‌بینی‌های لازم از طریق ایجاد نهادهای قانونی و مشروع برای رویارویی با چنین بحران‌هایی به عمل آمده است. البته نظریه‌پردازانی نیز هستند که معتقدند در مسیر توسعه، وجود دولتی مقتدر و قاطع ضروری است و به خصوص با توجه به عدم آشنایی گروه‌های طالب مشارکت با قواعد و اصول سیاسی موجود، لزومی ندارد که چنین دولتی همواره به تقاضاهای این گروه‌ها پاسخ مثبت دهد بلکه دستیابی

الگوی حرفه‌ای نوینی را برای نهاد آموزش عالی تعریف می‌کند که برای توسعه‌ی محلی و منطقه‌ای، فرصت‌سازی می‌کند. در چنین فضایی، اگرچه آموزش عالی محصور و محدود به فضاهای مکانی و جغرافیایی مشخصی نیست، اما دغدغهی اصلی دانشگاه، علاوه بر حضور جهانی، اقتصاد ملی و محیط بلافصل خویش از طریق تشکیل «جامعه دانشی» است. مأموریت محوری دانشگاه نسل چهارم، مدیریت تغییر آینده و رهبری محیط بلافصل خویش است. خود راهبری و استقلال مالی از منابع دولتی، یکی از ویژگی‌های دیگر دانشگاه نسل چهارم است. دیگر راهبری، از برجسته‌ترین خصلت‌های دانشگاه نسل چهارم است. این دانشگاه، نه تنها مسائل و چالش‌های خود را راهبری می‌کند بلکه مسأله‌یابی و پاسخگویی به مسائل و چالش‌های جامعه و سایر نهادهای اجتماعی نیز از مأموریت‌های محوری آن است. فراتر از رابطه متعارف سه‌گانه دانشگاه، دولت، صنعت، دانشگاه نسل چهارم، به نوعی «دانشگاه جامعه ساز» است. آموزش عالی در هر کشوری در همه ابعاد توسعه سیاسی نقش دارد (هندریکسون، ۱۳۹۵).

توسعه سیاسی به تعبیری نهادینه شدن سیاست است. در این توسعه، قانون معیار و مالک اصلی برای هر گونه تفوق افراد بر یکدیگر شمرده و حکومت حق عمومی مردم تلقی می‌شود. در توسعه سیاسی همه ساختارهای قدیمی در شکل نوین به جامعه عرضه می‌شوند و افکار و اندیشه‌های مناسب در جامعه قدیمی که عموماً به صورت پیروی از برتری عده‌ای بر عده دیگر است متحول و اصول سیاسی نظیر برابری و آزادی مطرح می‌شود. در مورد توسعه سیاسی بین نظام سیاسی و نظم آموزشی همه کشورها ارتباط‌ها یا اختلافاتی وجود دارد و به نظر می‌رسد که رابطه نظام آموزشی و سیاسی رابطه‌ای به اصطلاح دیالکتیکی باشد؛ یعنی هم حمایت و هم نقد باشد. بدون این رابطه متقابل توسعه سیاسی نمی‌تواند وجود داشته باشد. هر

انقلاب و تحول علمی در اواخر قرن نوزدهم و در دانشگاه‌های آلمان اتفاق افتاد که طی آن دانشگاه‌ها، علاوه بر مأموریت آموزشی و تدریس، مأموریت پژوهشی را نیز بر عهده گرفتند. مستند به این تحلیل، دانشگاه‌های آموزش محور را دانشگاه‌های نسل اول و دانشگاه‌های پژوهش محور را دانشگاه‌های نسل دوم نام نهاده‌اند (Ruedas et al, 2019). دانشگاه به دلیل ویژگی‌های پایه مانند جریان سرمایه‌ی انسانی در صورت‌های دانشجو و اعضای هیئت علمی که منابع بالقوه‌ای از مخترعان هستند، محل مناسبی برای نوآوری مبتنی بر دانش است؛ دانشگاه مهم‌ترین مرجع تولید و اشاعه‌ی دانش جدید، می‌تواند کارآفرین تربیت کند و با توجه به تکنولوژی‌هایی که توسعه می‌دهد شرکت‌های جدیدی را بنیانگذاری نماید؛ بنابراین، دانشگاه به طور بالقوه یک انکوباتور طبیعی و مادر بنگاه‌های جدید و مبتنی بر دانش است. به عبارت خلاصه‌تر، دانشگاه می‌تواند یک کارآفرین باشد. کارآفرینی دانشگاه، کارآفرینی مبتنی بر دانش است. دانشگاه کارآفرین، توانایی ایجاد مسیر کانونی استراتژیک در هر دو زمینه‌ی فرموله کردن اهداف آکادمیک و تبدیل دانش جدید به ارزش اقتصادی و مطلوبیت اجتماعی را داراست. دانشگاه‌ها را می‌توان، بر اساس رویکردها و ساختارهای اجرائی متناظر با رویکردهای مزبور، با یکی از سه ویژگی نسل اول (آموزش محور)، نسل دوم (پژوهش محور) و نسل سوم یا پیشرو (فناور و کارآفرین) توصیف کرد (Lukovics & Zuti, 2017).

علاوه بر دانشگاه‌های نسل اول و دوم و سوم، در حال حاضر صحبت‌هایی از دانشگاه نسل چهارم نیز به میان آمده است. نهاد آموزش عالی در حال تجربه‌ی جدیدی از تغییر در «ساختار»، «کنش» و «مأموریت» دانشگاه است. در سال‌های اخیر، به تدریج نسل جدیدی از دانشگاه، در حال شکلگیری است که به آن دانشگاه نسل چهارم اطلاق می‌شود. نسل چهارم،

اندازه که آموزش عالی در اشکال دولتی و خصوصی آن بتواند در سطوح گسترده‌تر و ژرفای عمیق‌تری از جامعه نفوذ کند، دامنه تأثیرات آن در اجتماع آشکارا چشمگیرتر خواهد بود، بررسی اجمالی درباره گسترش روند دموکراسی و توسعه سیاسی در کشورهای مختلف جهان نشان می‌دهد که بین این روند و افزایش کمی و کیفی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در این کشورها رابطه نزدیک و معناداری وجود دارد (ثابتی و همکاران، ۱۳۹۳).

ازتل (۲۰۲۰) در پژوهشی به دانشگاه نسل چهارم: ایجاد آینده‌ای پایدار پرداخت. در این پژوهشی به صورت تحلیلی به بررسی سیر تحولی دانشگاه‌ها تا دانشگاه نسل چهارم پرداخته شده است. محقق اذعان می‌دارد که مفهوم دانشگاه نسل چهارم ریشه در این ایده دارد که تحصیلات عالی پس از تأسیس دانشگاه‌ها در بولونیا و پاریس در قرن دوازدهم، سه انقلاب تحول‌آميز را پشت سر گذاشت. نخستین انقلاب زمانی آغاز شد که مأموریت دانشگاه‌ها از تدریس گسترش یافته و شامل تولید پژوهش در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم می‌شود (Oztel, 2020).

زوتی و لاکوویکس (۲۰۱۴) در مقاله‌ای با «عنوان نسل چهارم دانشگاه‌ها و توسعه سیاسی منطقه‌ای»، معتقدند که چندین نمونه موفقیت‌آمیز نشان می‌دهد که دانشگاه‌ها نقش مهمی در بهبود رقابت سرزمین‌های خاص دارند و در بسیاری از موارد، نقش فعال در تلاش‌های مربوط به توسعه اقتصادی دارند. توسعه اقتصادی مدرن، نیازمند آن است که با توجه به افزایش تعهدات اجتماعی و اقتصادی، فعالیت‌های سنتی (آموزش و پرورش) دانشگاه‌ها نیز گسترش یابد. آموزش و پرورش با کیفیت بالا می‌تواند از پتانسیل مطلوب خود در زمینه‌ی توسعه اقتصادی، بهره‌مند شود (دانشگاه‌های نسل اول). تحقیقات با استاندارد (دانشگاه‌های نسل دوم) و تطبیق خروجی‌های تحقیقاتی توسط اقتصاد محلی (دانشگاه‌های نسل سوم) نیز ضروری است (Zutti & Lukovic, 2014).

براساس مرور مبانی نظری و پیشینه تحقیق در زمینه سیاست‌های آموزش عالی ایران بر شاخص‌های توسعه سیاسی به شاخص‌ها و عواملی اشاره کرده‌اند که در جدول ۱ ارائه شده است.

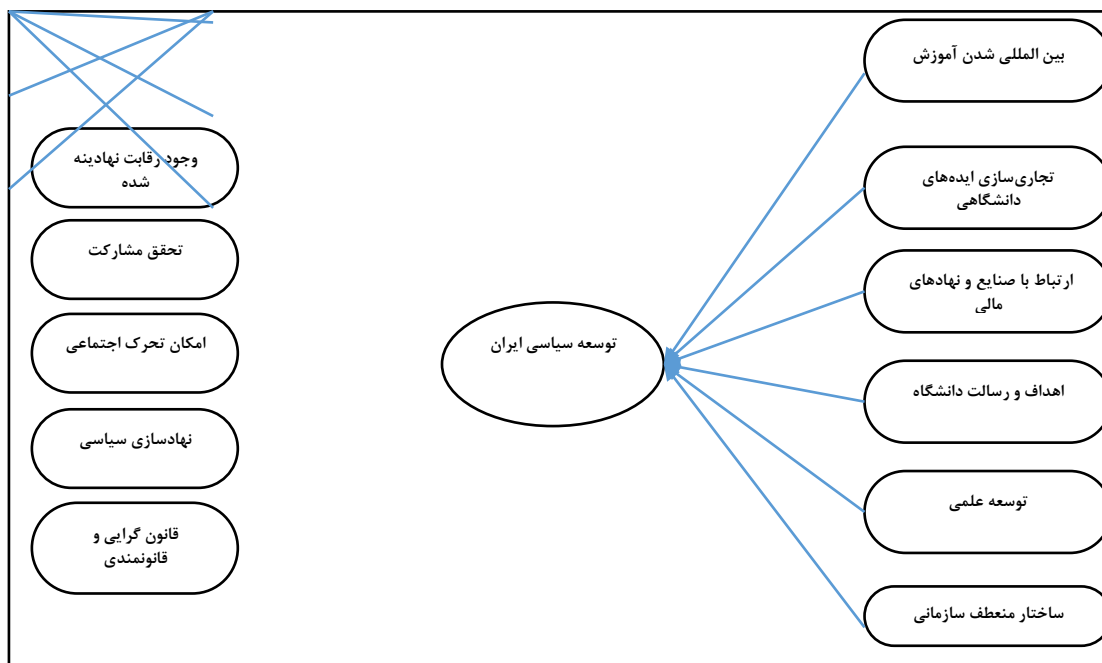
جدول ۱: شاخص‌های آموزش عالی و توسعه سیاسی

ردیف	عوامل	شاخص	منبع
	بین‌المللی شدن آموزش	حضور دانشجویان خارجی، وجود پایگاه‌های اطلاعاتی بین‌المللی، وجود توافقنامه‌های بین‌المللی، وجود اعضای علمی خارجی، برگزاری دوره‌ها، سمینارها و کارگاه‌های مشترک با دانشگاه‌های خارجی	(Grinchenkov, et al, 2019).
۱	آموزش عالی: عوامل محیط بیرونی	تجاری‌سازی ایده‌های دانشگاهی	(Ruedas et al, 2019)
	ارتباط با صنایع و نهادهای مالی	برقراری ارتباط با مؤسسات و نهادهای مالی، اطلاع از نوآوری‌های صنعتی	(Lukovics & Zuti, 2017)
	آموزش عالی: عوامل محیط داخلی	اهداف و رسالت دانشگاه در راستای توسعه ساختار منعطف سازمانی	(Kim, 2012)
۲	توسعه علمی	تمرکز، رسمیت، پیچیدگی	(Oztel, 2020)
	آموزشی، پژوهشی، فرهنگی، اداری، مالی و پشتیبانی		(Ruedas et al, 2019)

ردیف	عوامل	شاخص	منبع
	وجود رقابت نهادینه شده سیاسی	فراهم بودن زمینه‌های تعامل و تقابل افکار، اندیشه‌ها و عملکردهای افراد، گروه‌ها و حتی ایدئولوژی‌های گوناگون، ساختار حقوقی رقابت نهادینه، اجازه‌ی رقابت سیاسی، اعتماد به نهادهای حل منازعه	Shatzer (2021)
	تحقق مشارکت	جواز دخالت افراد و گروه‌های اجتماعی در تصمیم‌گیری‌های سیاسی، تأثیرگذاری آن‌ها بر نظام سیاسی، سیاست‌گذاری‌های آن	Atashbahar et al (2021)
۳	توسعه سیاسی	گردش نخبگان، دستیابی افراد متعلق به لایه‌ها و اقشار اجتماعی پایین به مراتب بالاتر سیاسی و اجتماعی، شایسته‌سالاری در مقابل ارادت‌سالاری	Mainouni – Toutakhane et al (2021)
	نهادسازی سیاسی	نهادسازی یا ایجاد و تقویت نهادهای مدرن مرتبط با دولت، توسعه حوزه‌های مختلف زندگی اجتماعی، نهادسازی از پایین	Elhami. A. H., & Jabbari Sani (2022).
	قانون‌گرایی و قانونمندی	حاکمیت قانون، قانون عادلانه، نظم اجتماعی، اهتمام به اجرای قانون	Mossalanejad, A. (2021)

فصلنامه خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

ساختاری به روش کمترین مجذورات جزئی است؛ زیرا در این پژوهش، روابط بین متغیرها در قالب الگوی علی مورد بررسی قرار می‌گیرد. چین، مارکولین و نیوستد (۱۹۹۶) استفاده از این رویکرد را در گرایش‌های مختلف مدیریت که داده‌ها بسیار گسترده اما دانش نظری نسبتاً کافی و ابزارهای اندازه‌گیری جا افتاده وجود ندارد، به علت انعطاف‌پذیری بالا و داشتن محدودیت‌های کمتر نسبت به روش لیزرل پیشنهاد

براساس مرور مبانی نظری مدل زیر به عنوان مدل مفهومی تحقیق ارائه شد و براساس آن سیاست‌های آموزش عالی به عنوان متغیر مستقل و توسعه سیاسی ایران به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد.

روش تحقیق

روش اجرای پژوهش حاضر توصیفی (غیر آزمایشی) و طرح پژوهشی همبستگی از نوع معادلات

می‌کنند. در پژوهش حاضر نیز از روش کمترین مجذورات جزئی به علت مزایایی که نسبت به رویکرد مبتنی بر کوواریانس دارد، استفاده شده است. همچنین به دلیل کاربردی بودن پژوهش حاضر بنا به نظر چین، مارکولین و نیوستد (۱۹۹۶)، روش کمترین مجذورات جزئی مناسب‌تری با اهداف این پژوهش دارد. جامعه آماری در این تحقیق شامل مدیران و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی شهر تهران می‌باشند، که تعداد آن‌ها ۱۰۲۹ نفر می‌باشد. در این پژوهش از نمونه‌گیری تصادفی ساده در گزینش آزمودنی‌ها استفاده شده است. بر اساس فرمول کوکران تعداد ۲۸۰ نفر از مدیران و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی شهر تهران به عنوان نمونه آماری تحقیق انتخاب شدند. در تحقیق حاضر از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شد. در تحقیق حاضر برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد. در این تحقیق به منظور تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده گردیده است. در این پژوهش نیز آلفای بالای ۰/۷ میزان مناسبی برای پایایی ابزار در نظر گرفته شد. بنابر این با استفاده از داده‌های به دست آمده از پرسشنامه و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS 23 میزان

ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد، که میزان ضریب پایایی کلی پرسشنامه ۰/۸۶ بدست آمد، که نشان از پایایی قابل قبول ابزار تحقیق دارد. برای بررسی روایی یا روایی واگرایی سازه‌ها، چین (۱۹۸۸) دو ملاک را توصیه می‌کند که، ۱- گویه‌های یک سازه باید بیشترین بار عاملی را بر سازه خود داشته باشند. یعنی بار مقطعی کمی بر سازه‌های دیگر داشته باشند. گیفن و اشتراپ (۲۰۰۵) پیشنهاد می‌کنند که بار عاملی هر گویه بر روی سازه مربوط به خود باید حداقل ۰/۱ بیشتر از بار عاملی همان گویه بر سازه‌های دیگر باشد. ملاک دوم اینکه جذر AVE یک سازه باید بیشتر از همبستگی آن سازه با سازه‌های دیگر باشد. این امر نشانگر آن است که همبستگی آن سازه با نشانگرهای خود بیشتر از همبستگی‌اش با سازه‌های دیگر است.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های توصیفی بیشترین درصد نمونه‌های آماری تحقیق از لحاظ سن در میانگین ۳۶ تا ۴۵ سال (۳۷،۶۳٪) و ۳۵ تا ۲۵ سال (۳۱،۸۹٪) است. همچنین در نمونه‌ی آماری ۶۹،۸۹٪ درصد از نمونه‌ها

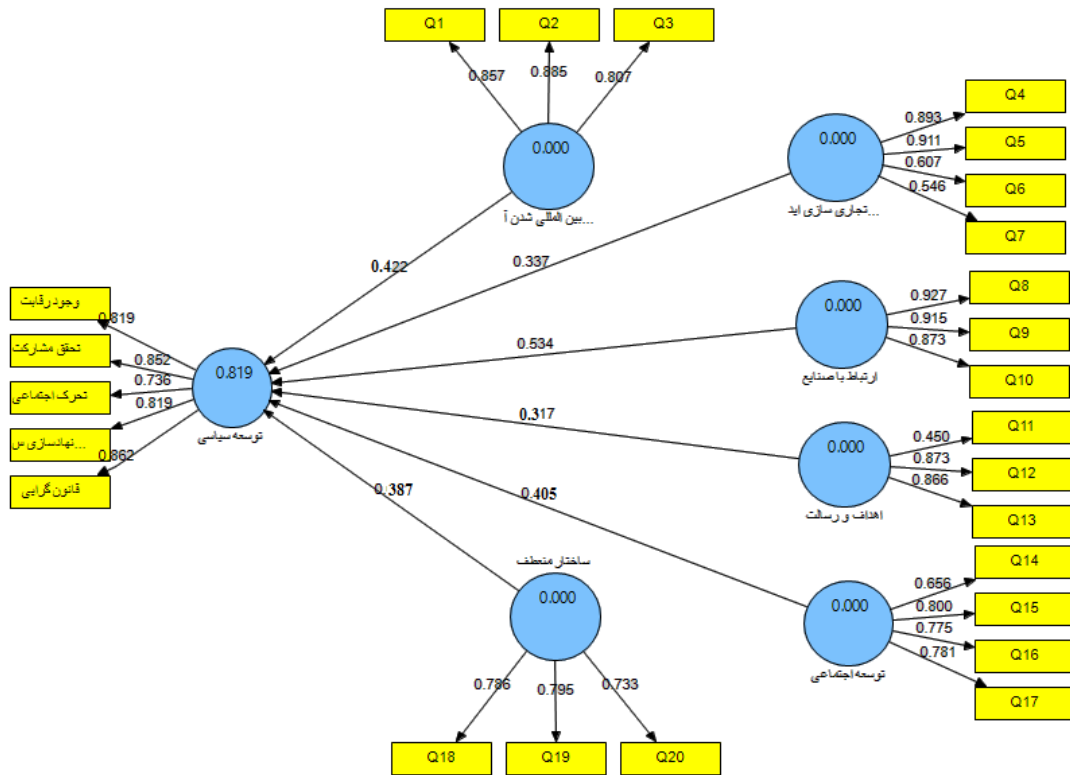
جدول ۲: شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	کجی
وجود رقابت نهادینه شده سیاسی	۳/۹۶	۰/۹۸	۳/۲۸
تحقق مشارکت	۴/۰۴	۱/۲۶	۲/۱۶
امکان تحرک اجتماعی	۳/۵۷	۱/۶۳	-۲/۰۹
نهادسازی سیاسی	۳/۲۶	۱/۲۴	۲/۲۴
قانون‌گرایی و قانونمندی	۳/۵۲	۱/۴۱	۲/۱۸
بین‌المللی شدن آموزش	۳/۵۴	۱/۰۲	۲/۵۲
تجاری‌سازی ایده‌های دانشگاهی	۳/۴۲	۰/۸۴	-۲/۳۶
ارتباط با صنایع و نهادهای مالی	۳/۸۷	۰/۸۷	۲/۳۶
اهداف و رسالت دانشگاه در راستای توسعه	۴/۰۲	۱/۲۵	-۲/۱۴
توسعه اجتماعی	۳/۱۲	۰/۹۴	۲/۳۶

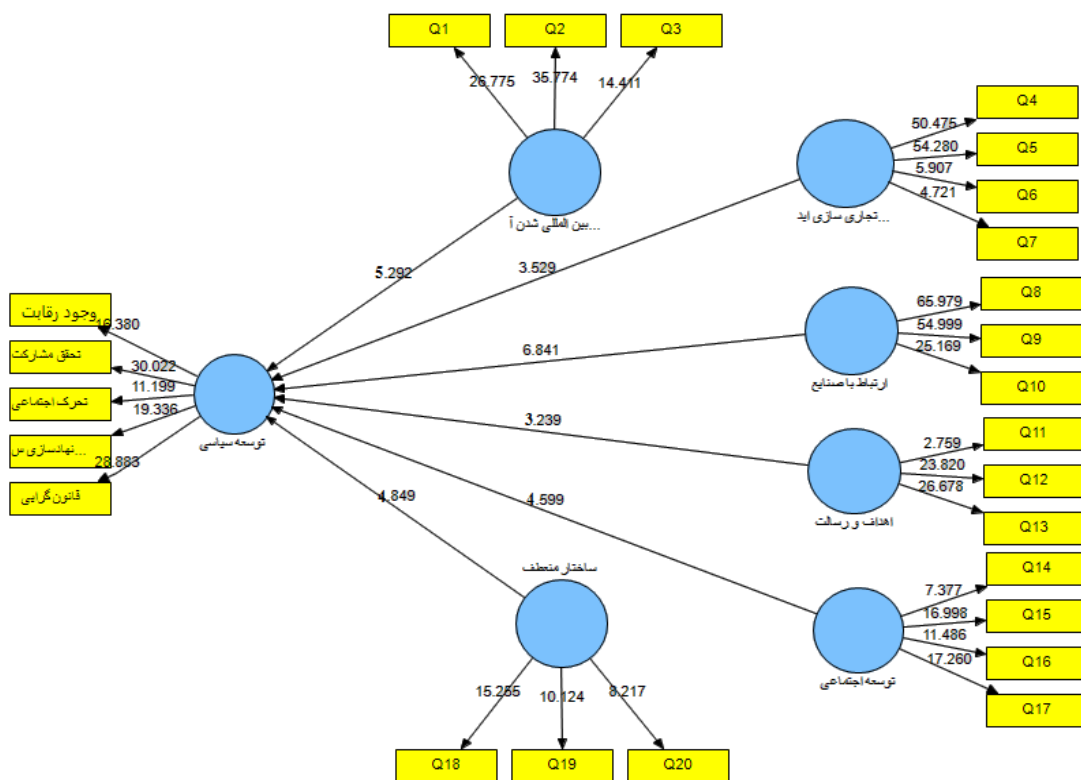
ساختار منعطف سازمانی	۳/۳۶	۱/۳۶	۲/۴۳
۳۰،۱۰ را مدیران و اعضای هیئت علمی مرد تشکیل دادند و ٪ درصد را مدیران و اعضای هیئت علمی زن تشکیل می‌دهند. برای بررسی روابط علی میان متغیرهای پژوهش از روش تحلیل مسیر با نرم‌افزار پی ال اس استفاده شده است. در جدول ۳ شاخص‌های آمار توصیفی برای نمونه مورد بررسی (n=234) شامل میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی برای متغیرهای مورد نظر آورده شده است. همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود با توجه به مقادیر به دست آمده کجی برای متغیرهای پژوهش که بیشتر ۲- و ۲+ قرار دارد، توزیع تمامی متغیرها غیر نرمال است، بنابراین می‌توانیم جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) استفاده کرد. در جدول ۴ نتایج مربوط به بررسی همبستگی و ملاک دوم روایی یعنی جذر متوسط واریانس استخراج شده گزارش شده‌اند.	با توجه به جدول ۳ جذر میانگین واریانس استخراج شده تمامی متغیرهای پژوهش بیشتر از همبستگی آن‌ها با متغیرهای دیگر است. بنابراین ملاک دوم بررسی روایی واگرا متغیرهای پژوهش برقرار است. علاوه بر این اعداد زیر قطر ماتریس همبستگی برای بررسی رابطه بین متغیرها گزارش شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود ضریب همبستگی بین متغیرها مثبت و معنادار است.		
برای آزمودن مدل تأثیر سیاست‌های آموزش عالی ایران بر شاخص‌های توسعه سیاسی، الگوی مفهومی پیشنهاد شده از طریق روش الگویابی معادلات ساختاری بررسی و با توجه به فرضیه‌های پژوهش، از روش حداقل مجذورات جزئی برای برآورد الگو استفاده شد. همچنین از روش بوت استراپ (با ۵۰۰ زیر نمونه) برای محاسبه مقادیر آماره T برای تعیین معنی‌داری ضرایب مسیر استفاده شد. اعداد داخل دایره واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش هستند.			

جدول ۳: ماتریس همبستگی و جذر میانگین واریانس استخراج شده متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
(۱) وجود رقابت نهادینه شده سیاسی	۱										
(۲) تحقق مشارکت	۰/۳۳	۱									
(۳) امکان تحرک اجتماعی	۰/۳۹	۰/۳۲	۱								
(۴) نهادسازی سیاسی	۰/۴۵	۰/۳۶	۰/۳۸	۱							
(۵) قانون‌گرایی و قانونمندی	۰/۳۲	۰/۴۱	۰/۳۹	۰/۳۳	۱						
(۶) بین‌المللی شدن آموزش	۰/۳۰	۰/۳۹	۰/۴۲	۰/۳۵	۰/۴۰	۱					
(۷) تجاری‌سازی ایده‌های دانشگاهی	۰/۲۹	۰/۳۰	۰/۳۱	۰/۳۲	۰/۳۹	۰/۲۹	۱				
(۸) ارتباط با صنایع و نهادهای مالی	۰/۳۶	۰/۳۲	۰/۳۵	۰/۳۶	۰/۴۰	۰/۲۸	۰/۲۸	۱			
(۹) اهداف و رسالت دانشگاه در راستای توسعه	۰/۲۹	۰/۳۰	۰/۳۴	۰/۳۸	۰/۳۴	۰/۳۵	۰/۳۷	۰/۳۷	۱		
(۱۰) توسعه اجتماعی	۰/۳۵	۰/۳۳	۰/۳۸	۰/۴۱	۰/۳۱	۰/۳۴	۰/۳۰	۰/۳۴	۰/۳۴	۱	
(۱۱) ساختار منعطف سازمانی	۰/۳۶	۰/۳۷	۰/۳۹	۰/۳۱	۰/۳۰	۰/۳۴	۰/۳۳	۰/۳۹	۰/۳۱	۰/۳۴	۱

شکل ۲: الگوی آزمون شده پژوهش در حالت استاندارد

شکل ۳: الگوی آزمون شده پژوهش در حالت t معنی داری

همچنین ارتباط با صنایع و نهادهای مالی، اهداف و رسالت دانشگاه در راستای توسعه، توسعه اجتماعی دانشگاه و ساختار منعطف سازمانی بر توسعه سیاسی ایران تأثیر معنی داری دارد. در کل سیاست‌های آموزش عالی میزان ۰/۸۱ از تغییرات توسعه سیاسی ایران را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۵ میزان واریانس تبیین شده و اعتبار اشتراک متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. همانطور که در جدول مشاهده می‌شود. تمام مقادیر اعتبار اشتراک مثبت هستند که نشان‌دهنده کیفیت مناسب و قابل قبول مدل پژوهش حاضر می‌باشند.

در نهایت برای نشان دادن اعتبار یافته‌های مدل پژوهش از شاخص‌های برازش مدل‌های معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی استفاده شد. علاوه بر شاخص‌های فوق شاخص برازش کلی الگو در PLS شاخص GOF^۳ می‌باشد و از آن می‌توان برای بررسی اعتبار یا کیفیت الگوی PLS به صورت کلی استفاده کرد. این شاخص نیز همانند شاخص‌های برازش مدل لیزرل عمل می‌کند و بین صفر تا یک قرار دارد و مقادیر نزدیک به یک نشانگر کیفیت مناسب

در شکل ۳ ضرایب تی برای مسیرهای پژوهش گزارش شده است. ضرایب تی بالای ۱/۹۶± تا ۲/۵۸± در سطح ۰/۰۵ معنی دار می‌باشند و ضرایب تی بالاتر از ۲/۵۸± در سطح ۰/۰۱ معنی دار هستند. ضرایب مسیر در سطح ۰/۰۱ مثبت و معنادار است. همچنین در جدول ۴ برآورد ضرایب و واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش گزارش شده است.

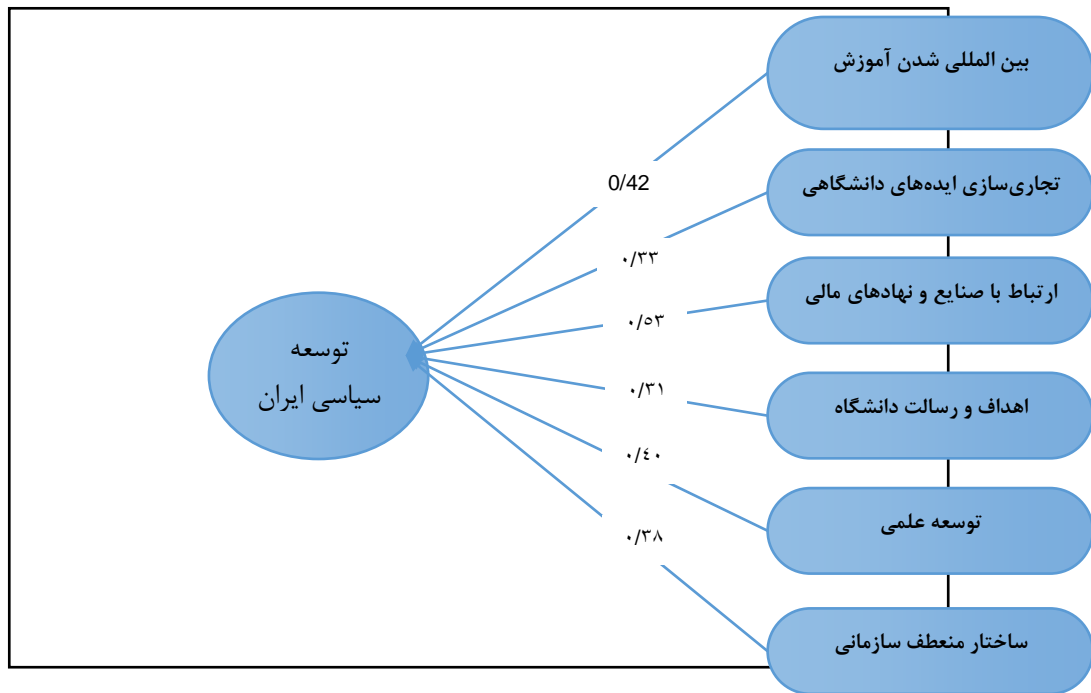
جدول ۴: خلاصه نتایج مدل ساختاری تحقیق

ضریب سطح	مسیر
۰/۰۰۱	۰/۴۲
۰/۰۰۱	۰/۳۳
۰/۰۰۱	۰/۵۳
۰/۰۰۱	۰/۳۱
۰/۰۰۱	۰/۴۰
۰/۰۰۱	۰/۳۸

با توجه به جدول ۴ نتایج نشان داد که بین‌المللی شدن آموزش بر توسعه سیاسی ایران تأثیر معنی دار دارد. همچنین تأثیر تجاری‌سازی ایده‌های دانشگاهی بر توسعه سیاسی ایران در سطح (۰/۰۱) معنی دار است.

جدول ۵: واریانس تبیین شده، اعتبار اشتراک متغیرها

CV- Communality	CV- Redundancy	متغیرهای پژوهش
۰/۳۴۱	۰/۳۵۴	۱) وجود رقابت نهادینه شده سیاسی
۰/۳۶۷	۰/۳۲۷	۲) تحقق مشارکت
۰/۳۱۹	۰/۳۴۵	۳) امکان تحرک اجتماعی
۰/۳۴۷	۰/۳۶۷	۴) نهادسازی سیاسی
۰/۳۶۲	۰/۳۰۷	۵) قانون‌گرایی و قانونمندی
۰/۳۲۷	-	۶) بین‌المللی شدن آموزش
۰/۳۴۷	-	۷) تجاری‌سازی ایده‌های دانشگاهی
۰/۳۲۹	-	۸) ارتباط با صنایع و نهادهای مالی
۰/۳۴۷	-	۹) اهداف و رسالت دانشگاه در راستای توسعه
۰/۳۶۷	-	۱۰) توسعه اجتماعی
۰/۳۵۸	-	۱۱) ساختار منعطف سازمانی

شکل ۴: میزان اثرگذاری متغیرها

الگوی آزمون شده شاخص برازش مطلق GOF، ۰/۵۲ به دست آمد که مقدار به دست آمده برای این شاخص برازش نشانگر برازش مناسب الگوی آزمون شده است.

این یافته با نتایج پژوهش‌های زوتی و لاکوویکس (۲۰۱۴)، ازتل (۲۰۲۰) و شاتزر (۲۰۲۱) همخوانی دارد. در تبیین یافته‌های تحقیق می‌توان گفت که توسعه سیاسی یکی از شاخه‌های توسعه است با هدف رسیدن به پیشرفت، صنعتی شدن، رفع فقر، رفع وابستگی، ایجاد تحولات ساختاری و اصطلاحات در تمام بخش‌های جامعه و گذار از حالت نامطلوب زندگی گذشته به شرایط بهتر. میزان پیشرفت و تحقق توسعه سیاسی در هر نظام، بر اساس سنجش میزان تحقق اهداف آن امکان‌پذیر است. یعنی میزان تحقق اهدافی که ذیل الگوی تحقق توسعه سیاسی در نظر گرفته شده می‌تواند نشان دهد که تا چه اندازه شاخص‌هایی که ذیل آن اهداف مطرح شده، رعایت و در نظام سیاسی جامعه عمل پوشیده است.

مدل هستند (رینگل، ۲۰۰۶). این شاخص توانایی پیش‌بینی کلی مدل را مورد بررسی قرار می‌دهد و اینکه آیا مدل آزمون‌شده در پیش‌بینی متغیرهای مکنون درون‌زا موفق بوده است یا نه. در پژوهش حاضر برای

نتیجه‌گیری

این پژوهش درصدد ارائه مدلی برای بررسی تأثیر سیاست‌های آموزش عالی بر شاخص‌های توسعه سیاسی در ایران بود. نتایج نشان داد که بین‌المللی شدن آموزش بر توسعه سیاسی ایران تأثیری معنی‌دار دارد. همچنین تأثیر تجاری‌سازی ایده‌های دانشگاهی بر توسعه سیاسی ایران در سطح (۰/۰۱) معنی‌دار است. همچنین ارتباط با صنایع و نهادهای مالی، اهداف و رسالت دانشگاه در راستای توسعه، توسعه اجتماعی دانشگاه و ساختار منعطف سازمانی بر توسعه سیاسی ایران تأثیر معنی‌داری دارد. در کل سیاست‌های آموزش عالی میزان ۰/۸۱ از تغییرات توسعه سیاسی ایران را پیش‌بینی می‌کند.

نبوده و دانش بیهوده ای محسوب می‌شود. پس جهت گیری، مراکز آموزشی و دانشگاه‌ها باید به سمت اقتصاد علم و انطباق فعالیت‌هایشان با نیازهای بازار باشد. از مهمترین مکانیسم تحقق تغییر رویکرد مذکور تجاری‌سازی نتایج تحقیقات می‌باشد.

همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که ارتباط با صنایع و نهادهای مالی بر توسعه سیاسی کشور تاثیر معنی دار دارد. دانشگاه کانون اصلی تربیت نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده است که با برخورداری از ایده‌ها و اندیشه‌های نو می‌تواند هر لحظه در شریان‌های حیاتی جامعه که حرکت رو به رشد دارد نیروی نوینی را تزریق نماید و صنعت نیز با به کار بستن ایده‌های نوظهور دانشگاهیان، می‌تواند اندیشه توسعه اقتصادی و پیشرفت جامعه را محقق سازد. لذا هرگونه کاستی، خواه مقطعی و خواه مستمر در استمرار همکاری بین این دو نهاد، مستقیماً و بلاواسطه توسعه همه جانبه را به چالش می‌کشد.

همچنین نتایج نشان داد که اهداف و رسالت دانشگاه بر توسعه سیاسی کشور تاثیر معنی دار دارد. ارتباط و همکاری دانشگاه و صنعت در پیشرفت علمی کشورها از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. دانشگاه‌ها به منظور تربیت نیروهای انسانی توانا و نوآوری‌های علمی نیازمند گسترش خدمات علمی و حل مشکلات اجتماعی در راستای بهبود زندگی مردم هستند و برای دستیابی به چنین اهدافی، ایجاد همکاری و ارتباطی منطقی با نهادهایی مثل بخش صنعت، برای دانشگاه‌ها ضروری به نظر می‌رسد. جاستین مرکر و همکاران (۲۰۱۰) معتقدند رهبران آموزشی مجبورند از طریق استراتژی‌هایی که به احتمال زیاد به بهبود انگیزه، ظرفیت‌سازی برای پیشرفت سازمانی و به خلق عملکردی با ارزش افزوده بهتر منجر می‌شوند، در پی مزیت رقابتی باشند.

بین‌المللی کردن آموزش عالی شامل تسهیم فعالیت‌های علمی، ترویج نوآوری و درک متقابل فرهنگ‌های مختلف با هدف بهبود زندگی و رفاه بشریت است. در آموزش عالی، موفقیت دانشجو برای داشتن زندگی بهتر و بهبود زندگی دیگران حائز اهمیت است؛ بنابراین دانشگاه‌ها باید فرصت‌های مناسبی را برای زندگی و آینده‌های بهتر برای مردم و کشور فراهم کند. این موضوع بدون تعاملات ملی و بین‌المللی، فعالیت‌های مشترک و یادگیری از جهانیان غیر ممکن به نظر می‌رسد. کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برتر، علاوه بر ارتباطات بین‌المللی سنتی در تبادلات دانشجویی و اعضای هیئت علمی، توجه خود را به همکاری‌های بین‌المللی بین دانشگاهی، تدوین برنامه‌های درسی مشترک، همکاری‌های پژوهشی، انتقال فناوری و افزایش تعاملات کلامی از طریق فضای سایبری معطوف کرده‌اند.

یکی دیگر از یافته‌های تحقیق تاثیر تجاری سازی ایده‌های دانشگاهی بر توسعه سیاسی بود. در تبیین یافته‌های تحقیق می‌توان گفت که با ظهور و تداوم این روند خط‌مشی‌های آموزش عالی متحمل تغییراتی شده‌اند که سبب شده است دانشگاه‌ها همانند شرکت‌های خصوصی برای کسب مزیت‌های رقابتی و افزونی منابع در بازارهای جهانی بکوشند. در گذشته تحقیقات صرفاً معطوف به اهداف علمی و به عبارت دیگر علم برای علم بود اما امروزه با چرخش رویکردها و ایجاد گفتمان‌های مربوط به اقتصاد علم و رویکرد اقتصادی دانش بنیان نئولیبرالها، برنامه ریزان درصدد هستند تا در عرصه سیاست‌گذاری‌های آموزشی قابلیت کاربرد علوم، پتانسیل تبدیل علم به ثروت و فواید ملموس را در طول تکثیر و تولید علم لحاظ نمایند. با لحاظ نمودن این رویکرد، دانشی که در دانشگاه‌ها در نتیجه تحقیقات دانشگاهی ایجاد خواهد شد؛ اگر در مراحل بعدی به محصول یا خدمات قابل لمس تبدیل نشوند یا به عبارت دیگر، در قفسه‌ها بمانند و وارد بازار نشوند؛ درآمدزا

کردگانی از قشرهای مختلف مردم سنجیده می‌شود، در ایجاد این زیرساخت‌های ضروری برای دستیابی به جامعه‌ای توسعه یافته که به صورتی طبیعی و پایدار توسعه سیاسی را تجربه کرده و گسترش داده باشد، از پیش شرط‌های ضروری و اساسی تلقی می‌شود.

منابع و مآخذ

- ثابتی، مریم، همایون سپهر، محمد، احمدی، فخرالدین. (۱۳۹۳). نقش آموزش عالی در توسعه ملی. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۶(۴)، ۵۹-۶۹.
- جاودانی، حمید. (۱۳۹۰). نقش دانشگاه در فرایند توسعه. نامه آموزش عالی، ۳(۱۰): ۳۵-۵۰.
- رشیدی، مصطفی، خان‌محمدپور، فتحعلی، زارعی، بهادر. (۱۳۹۷). تحلیل نقش آموزش عالی در روابط سیاسی ایران و اتحادیه اروپا با رویکرد برساخت گرایی. پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۷(۲۴): ۳۹-۶۵.
- عالی پور، علیرضا، عنایتی، ترانه (۱۳۹۶)، تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاه‌های نسل چهارم، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، ۷(۲۶): ۵۳-۷۶.
- هندریکسون، رابرت‌ام (۱۳۹۵)، راهبری و رهبری علمی در نظام آموزش عالی، نشر ویرایش، مترجم رضا مهدوی، سعید غیائی ندوشن، تهران: انتشارات ویرایش
- Atashbahar, O., Sari, A. A., Takian, A., Olyaeemanesh, A., Mohamadi, E., & Barakati, S. H. (2021). Integrated early childhood development policy in Iran: a qualitative policy process analysis. *BMC public health*, 21(1), 1-13.
- Elhami, A. H., & Jabbari Sani, A. A. (2022). Explanation the Relationship between Geographical Features of Political Power Construct and Its Economic Development in Iran. *Political Spatial Planning*, 4(1), 46-56.
- Grinchenkov, D., Kolomiets, A., Kushchiiy, D., & Nguyen, T. T. (2019, August). Cognitive Model Parameterization For Decision Support Of University Internationalization Management. In *International Scientific-Practical Conference "Business Cooperation as a Resource of Sustainable Economic Development and Investment Attraction"* (ISPCBC 2019). Atlantis Press.

براساس یافته‌های تحقیق توسعه علمی بر توسعه سیاسی کشور تاثیر معنی دار دارد. مدل‌های موجود مدیریت منابع انسانی فرض می‌کند آن‌ها بینشی را خلق می‌کنند، خط مشی‌ها و سیستم‌های خوبی طراحی می‌کنند، مسئولیت‌ها را بین افراد و تیم‌های کاری توزیع می‌کنند و تک تک افراد نیروی کار را تغییر می‌دهند تا عملکرد بهینه هر فرد را تضمین کنند. چنین مدل‌هایی بر این فرض هستند که استراتژی‌های لازم برای موفقیت از زمان، مکان و شرایط فراتر بوده و در هر مکانی به اثربخشی بالاتر می‌رسند.

نتایج نشان داد که ساختار منعطف سازمانی بر توسعه سیاسی کشور تاثیر معنی دار دارد. نظام آموزش عالی نقش اساسی و محوری در فرایند توسعه ملی و ایجاد موازنه بین ابعاد مختلف توسعه یافتگی کشور دارد. سرمایه‌گذاری اصولی در این بخش نقش مهمی در ایجاد امکانات و تسهیلات برای نسل‌های آینده و اقدام صحیح در جهت توسعه علمی کشور ایفا می‌کند. بررسی‌های بی‌شماری که در زمینه دستاوردهای کشورهای توسعه یافته و تازه توسعه یافته صورت گرفته است، برای ما آشکار می‌سازد که چگونه این کشورها با تبیین اهداف و مشخص کردن مقاصد خود در زمینه‌های علم و فناوری در جهت دستیابی به سطوح بالای پیشرفت و توسعه حرکت کرده‌اند. هر اندازه که آموزش عالی در اشکال دولتی و خصوصی آن بتواند در سطوح گسترده‌تر و ژرفای عمیق‌تری از جامعه نفوذ کند، دامنه تأثیرات آن در اجتماع آشکارا چشمگیرتر خواهد بود، بررسی اجمالی درباره گسترش روند دموکراسی و توسعه سیاسی در کشورهای مختلف جهان نشان می‌دهد که بین این روند و افزایش کمی و کیفی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در این کشورها رابطه نزدیک و معناداری وجود دارد؛ به عبارت دیگر، گسترش آموزش عالی در جوامع امروزی که با معیارهایی نظیر افزایش تعداد دانشجویان و مراکز عالی تحقیقاتی و آموزشی در کنار تربیت تحصیل

- Harasim, L. (2017). *Learning theory and online technologies*. Routledge.
- Lukovics, M., & Zuti, B. (2017), Successful universities towards the improvement of regional competitiveness: "Fourth Generation" universities, Conference: European Regional Science Association (ERSA) 53th Congress „Regional Integration: Europe, the Mediterranean and the World economy, At Palermo
- Majnouni-Toutakhane, A., Ramazani, M. E., & Sheikholeslam, S. (2021). Recognition and analysis of the key factors of rural development in Iran with futures studies approach. *Journal of Rural Development*, 39(4), 569-593.
- Mossalanejad, A. (2021). Syndromes of Economic Development Policy in Iran. *Public Policy*, 7(4), 207-230.
- Oztel, H. (2020). Fourth generation university: co-creating a sustainable future.
- Palme, U. (2012), Good examples of education for sustainable development at chalmers: achievements and limitations, paper presented at engineering education in sustainable development, Go'teborg, September 19-22.
- Ruedas, M. J., Sánchez, M., del Moral, A., Ocaña, F., Giménez, R., Arias-Mediano, J. L., & Conejo, A. (2019). Internationalization strategy of the Faculty of Pharmacy of the University of Granada. *FarmaJournal*, 4(1), 131-131.
- Shatzer, J. (2021). *Before and After Terrorism: Economic and Political Development in the Basque Country* (Doctoral dissertation).
- Wu, X., & Su, D. (2018, July). Hierarchy Design of Online Education in Colleges and Universities. In *International Conference on Learning and Collaboration Technologies* (pp. 310-320). Springer, Cham.

یادداشت‌ها

¹ Oztel

² Zutti & Lukovic

³ Goodness Of Fit

The Impact of Higher Education Policies on Political Development Indicators in Iran

Masoud Shafiei Chafi¹- Reza Mahdi²

Abstract

Background and Aim: Political development is the institutionalization of politics. In this development, the law is the standard and the main owner for any superiority of individuals over each other and the government is considered the public right of the people. Political development leads to the structural diversity, specialization and secularization of a society. The purpose of this article is to provide a model for examining the impact of higher education policies on political development indicators In Iran.

Method: The present research is descriptive (non-experimental) and the correlational research design is of structural equation type with least squares method in which the relationships between variables are examined in the form of a causal model. The statistical population of the study includes managers and faculty members of universities and institutes of higher education located in Tehran, their number is 1029 people. According to Cochran's formula, 280 managers and faculty members of universities and higher education institutions in Tehran were selected as a statistical sample of the study. A researcher-made questionnaire using stratified random sampling method was used to collect information.

Results: A review of the data showed that; The internationalization of education has a significant impact on Iran's political development. Also, the effect of commercialization of academic ideas on Iran's political development is significant at the level of (0.01). Also, the relationship with industries and financial institutions, the goals and mission of the university for development, the social development of the university and the flexible organizational structure have a significant impact on Iran's political development. In general, higher education policies predict 0.81 percent of changes in Iran's political development.

Conclusion: The results showed that; Political development is one of the branches of development with the aim of achieving progress, industrialization, poverty alleviation, elimination of dependence, structural changes and terminology in all sections of society and transition from the unfavorable state of the past life to better conditions. The rate of progress and realization of political development in any system is possible based on measuring the extent to which its goals are achieved.

Keywords: higher education system, higher education policies, political development, effects of higher education.

---

1 Ph. D. Student of Political Science-Political Thought, Institute of Cultural and Social Studies, Ministry of Science, Research and Technology.

2 Faculty member, Institute of Cultural and Social Studies, Ministry of Science, Research and Technology (Corresponding Author)